

LUČIJAN DAN TEODOROVIĆ (1975, Radauc) urednik je edicije „Ego.Proza” Izdavačke kuće Pollirom, čiji je glavni urednik bio od 2002. do 2006. Svojim proznim i pozorišnim delima, kao i člancima, saradivao je u različitim publikacijama u zemlji i inostranstvu. Autor je i koautor nekoliko scenarija za film i televiziju. Objavljena dela: *Cu puțin timp înaintea coborîrii extraterestrilor printr-e noi* (2005); *Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei țigări marijuana* (2000); *Circul nostru vă prezintă:* (2002, 2007); *Atunci iam ars două palme* (2004), *Celelalte povești de dragoste* (2009; 2013); *Matej Brunul* (2011).

Roman *Matej Brunul* je 2012. godine dobio Književnu nagradu „Augustin Frățilă”, Nagradu časopisa *Observator cultural*, Nacionalnu nagradu za prozu lista *Ziarului de Iași*, Nagradu za prozu koju dodeljuje časopis *Ateneu*, Specijalnu nagradu za prozu *Gala Industriei de Carte* iz Rumunije, a časopis *Contrafort* ga je proglasio „Knjigom godine”.

b

Lučijan Dan Teodorović
MATEJ BRUNUL

edicija

KIRKA (knjiga br. 19)

prevela

Daniela Popov

uredništvo, lektura, korektura

Tijana Petković (Kalipso)

Anja Marković

Tamara Krstić

Aleksandar Šurbatović

ilustracija na naslovnoj strani

Jon Krause – *Breaking Away From
Issues*

naslov originala

Lucian Dan Teodorovici

MATEJ BRUNUL

© 2011, 2014 by Editura POLIROM. Serbian
edition published in arrangement with
Ilustrata Agency

reč autora

Red je da se na samom početku zahvalim pojedinim ljudima koji su bili ljubazni da mi pruže različite informacije neophodne za pisanje ovog romana. Njihov sam dužnik zbog strpljenja jer sam ih gnjavio najrazličitijim, često i neobičnim pitanjima, i uveren sam da nema tih reči kojima bih mogao dovoljno da im zahvalim. Ali je, zaista, neophodno.

Najpre, veliko hvala izvanrednom prevodiocu Ileani M. Pop, koja mi je pomogla da skiciram italijanski period glavnog junaka. Prevodi pasaža na italijanski jezik takođe pripadaju njoj. Podjednako sam zahvalan i profesorki Anki Čobotar sa Univerziteta umetnosti „Đorđe Enesku” iz Jašija, čija je strast za lutkarskim pozorištem prenet na stranice knjige. Istoričarima Andreji Muraru i Dumitru Lakatušu, istraživačima na Institutu za istraživanja komunističkih zločina i sećanja na rumunski egzil, koji su mi pomogli da prevaziđem i takve probleme koje ni različiti bibliografski izvori nisu razrešili – dugujem mnogo zbog njihovog truda i brzine kojom su mi dostavljali neophodne podatke. Naročitu podršku za oblikovanje razvoja lika glavnog junaka sa medicinske tačke gledišta

pružio mi je dr Bogdan O. Popesku, jedan od najistaknutijih i najpriznatijih rumunskih neurologa, generalni sekretar Društva neurologa iz Rumunije i član Naučnog komiteta za demenciju Evropske federacije društava za neurologiju. Budući da je Bogdan nadaleko poznati lekar, ali i veoma talentovan pisac, najbolje je razumeo moje potrebe u radu na romanu.

Nemoguće je pobrojati sva imena, ali se ipak nameće potreba da zahvalim svim prijateljima koji su čitali moj rukopis i davali korisne primedbe. Takođe, na brojnim sugestijama zahvaljujem i svojoj supruzi Adeli. Njoj sam dodatno zahvalan jer je trpela moja povremena predavanja tokom pisanja ove knjige, kao i, moram da priznam, prilično nesimpatične promene raspoloženja tokom razvoja njihovih likova.

Ne mogu da ne pomenem i ovo na kraju: zbog same priče morao sam ponekad da odstupim od zvaničnih dokumenata, vodio sam se određenim istorijskim okvirima i pretvarao ih, kada je to bilo moguće, u fikciju. Zbog svega toga, odgovornost je isključivo moja, nikako onih koji su me podržavali u radu na ovoj knjizi, bilo direktno, bilo bibliografski. Drugim rečima, ekspertiza je bila izvanredna, a odgovornost da u pojedinim delovima odstupim od nje isključivo je moja.

poglavlje 1

Zgrade su odavde, sa mosta Tranku, delovale blistavo. Spram grupe novih zgrada čak je i ovaj onemoćao sneg iz polovine marta bio nepregledan i beo, prekrivao je blato, ulice, staze. Prekrivao je grad čije su se građevine veoma razlikovale, barem u ovoj oblasti, od one sive zgrade u kojoj je nekoliko meseci sakupljao uspomene, skoro čitavu godinu, i čiju je spoljašnju sliku, iznenađen, otkrio tek prilikom izlaska. Ispred spoljašnje slike te zgrade, Brunul je tada ostao zapanjen, sa Vasilakeom koji mu je veoma dugo nepomično visio u desnoj ruci.

Vasilake se sada lagano klatio pod svodom mosta.

Sada, kao i onda – skamenjen pred prizorom, rasejanih misli, nije uspevao da sklopi rečenicu, misao. A onda, jedna ruka na ramenu. Okrenuo se, a Vasilake je počeo haotično da se pomera pod mostom, zatim se popeo nekoliko centimetara, malo više, možda čak i pola metra. Policajac se nagnu preko balustrade, pogleda prema drhturavoj marioneti, a zatim ponovo ka Brunu:

– Pitao sam te šta radiš ovde.

Znao je da bi trebalo da mu odgovori. Strah ga je naterao da zadrhti, ne hladnoća. Znao je da bi trebalo nešto da mu kaže, inače će ova preduga nemost iznervirati onog drugog. Ali misli su u ovom trenutku odbijale da se transformišu u reči.

Okrenuo se ka balustradi i, nalik objašnjenju, pokazao na Vasilakea. Tajac, policajac je i sam pogledao ispod mosta, a zatim ponovo ka Brunu. Koji je nakon nekoliko nelagodnih trenutaka otvorio usta. Najzad. Otvorio ih je kako bi rekao nešto što ne bi trebalo da kaže.

– Izašao sam s njim u šetnju.

– U šetnju – prasnud policajac. – Jesi li ti lud ili...? Sa lutkom u šetnju?!

– Nedelja je – odmah dodade Brunul, kao da će to sve da razjasni.

Svake nedelje je izlazio sa Vasilakeom, to je hteo da kaže. Ostali mu nisu smetali, ljudi na ulici koji su smatrali da je lud, navikao je. Raj nije bio savršen, ali ako znaš kako da živiš u njemu ne stvara ti velike probleme. Navikao je da ne obraća pažnju na one koji su se kikotali, smejali, pa čak ni na decu koja su ga ponekad psovala ili bacala ponešto za njim. Sa policajcima je ipak bilo malo teže.

Pre nekoliko meseci zaustavila su ga dvojica baš ispred Državnog pozorišta lutaka gde je pokazivao Vasilakea deci koja su izlazila nakon predstave iz sale. Bio je slobodan nedeljom, samo su glumci tada imali predstavu. Pošto se još uvek plašio da šeta gradom, dolazio bi jedino tada ispred zgrade pozorišta u dvorištu katoličke crkve i čekao da deca izađu sa predstave. Tada bi im pokazao Vasilakea. Kasnije, nakon što je sve više dece počelo da negoduje što se njegova lutka ne kreće i ne govori poput ostalih, odnosno kao one sa scene koje su upravo videli, Brunul je odustao od svoje navike. Ali te nedelje, još uvek se nije osećao povređeno i beskorisno niti je plakao u svojoj garsonjeri, i jadikovao Vasilakeu koji bi ga nemo i bezizražajno slušao s kreveta, oslonjen na jastuk. Tada se Brunul

još uvek nadao da će osvojiti decu. Kada su se pojavila prva negodovanja, kada su počeli da komentarišu kako se prava lutka sama kreće i da je nijedan čovek ne drži za noge i pokreće je, nije znao šta da im odgovori. Ukočio se u tom pognutom položaju sa blago podignutim Vasilakeom, čije su noge visile uprazno, stežući ga u struku desnom rukom, gledajući pravo prema začuđenim, možda čak i razočaranim figurama ono troje-četvoro dece i roditelja. A zatim, kada je jedno od njih uzelo majku za ruku, tražeći da krenu zato što ova lutka ne zna da govori, ne zna da maše rukama, ne zna da maše nogama, da je to samo komad drveta i ništa više, Brunul je uspaničen, počeo odjednom da govori, ponudivši usnama nekakve misli koje kao da su došle niotkud, kao da ih je recitovao, misli bez života, bez intonacije, toliko neprikladne u razgovoru sa decom. Misli o duši marionete. Mehanički, ne praveći pauzu, kao da se plašio da ga ne prekinu ili mu ne protivreče. Govorio im je nekako kao da se izvinjava, objašnjava. Ili, jednostavno, govorio im je zato što je osećao potrebu da nešto kaže, da ispuni prazninu usled nedostatka pokreta marionete.

„Svaka marioneta ima dušu”, tako je on tada započeo svoj govor ispred Državnog pozorišta lutaka. „Samo što moraš znati da je otkriješ. Možda se nalazi, baš kao i kod ljudi, u unutrašnjosti. Sigurno da bi neki želeli da joj daju drugo ime, ali mi ćemo je nazvati unutrašnjim težištem. Svaki pokret marionete potiče odatle. Ako ovlada njime, ako ga marionetista spozna, oseća sve dok se ne poistoveti s njim, ostali delovi tela, koji su samo nekakve daščice, klatna, pokreću se linijom kojom on želi. Sila gravitacije obavlja svoje. Kod čoveka, duša je nepoznanica. Lako je pronaći dušu marionete, to je upravo to unutrašnje težište. I ono diktira pokret, akciju, praktično – diktira joj život. Život marionete nalazi se u rukama marionetiste. Nikada ne možeš pokretati lutku, nikada je ne možeš navesti da živi onako kako ti želiš ako ne naučiš da joj kontrolišeš dušu

u samoj nutrini, bez obzira na mesto na kome se nalazi. Duša ili unutrašnje težište...”

Tada se zaustavio ne da bi pogledao ona dva policajca koja su prišla grupi, niti zato što su se i njemu te suviše vredne, umetničke reči činile neodgovarajućim pred takvom publikom, zaustavio se jer jednostavno nije znao kako da nastavi. Odjednom tišina – i tek tada su mu prišli muškarci u uniformama. Jedan od njih koji je izgledao kao šef, uzeo je Vasilakea u ruku, kratko ga je posmatrao, zatim je pružio drugu i zatražio od Bruna dokumenta. Nije ih imao kod sebe. Rekao im je da radi u Državnom lutkarskom pozorištu kao čuvar. „Kao čuvar čega?” „Lutaka.” Nije mu poverovao ili možda nije shvatio kakav bi to posao mogao da bude. „Dakle, nisi glumac?” namršti se policajac koji je izgleda bio šef. „I praviš predstavu ovde? Uzimaš novac od dece za predstavu izvan same institucije?”

Iako su glumci-lutkari iz grupe tog dana potpisali ne samo ličnu izjavu već i peticiju kojom su garantovali da Brunul ne izvodi predstave iz interesa i ne želi da zaradi novac, iako je i direktor Pozorišta pozvao policajce u svoju kancelariju, dajući im najpre recept za čaj sa rumom koji je servirao, dve šolje smeđe tečnosti na tri čaja uz najviše četiri kašičice šećera, a zatim im je objašnjavao, nekih pola sata, a možda i duže, čitavu Brunovu situaciju, da bi se na kraju stvari delimično rešile. Odnosno, policajci su bili ubeđeni da ne treba da odnesu Vasilakea u stanicu dok se situacija ne razjasni. Dva dana kasnije, Brunul, koji više nije izlazio iz kuće nakon što je izgubio lutku, bio je pozvan da potpiše neke papire koje nije mogao da pročitati, a marioneta mu je zatim vraćena bez ijedne reči. Štaviše, bez ikakve opomene. Ali iako su se stvari tako rešile, bez drugih posledica, Bruno se uplašio zbog svega što se dogodilo. A sećanje na to ga je plašilo i sada, pred nabijenim policajcem, debelim, crvenim u licu, koji je čekao odgovor.

– Dokumenta na uvid – ponovi čovek, i dalje namrgođen uz kratki, prezrivi osmeh koji je pratio njegovo mumlanje. – Čuj,

izašao si sa lutkom u šetnju – prasnu. – Da nije možda pas, šta da kažem...

Brunul pogleda duž mosta, a zatim iza sebe. Tu su bili samo oni. Njih dvojica i Vasilake. Počeo je da okreće konopce na krstu, a kada se glava marionete pojavila iza balustrade, povukao ju je na grudi, zaštitnički pokret koji mu nije diktirala ruka već instinkt. Nakon toga je, podjednako neujednačeno kao i onda pred decom, počeo da govori istim glasom bez intonacije, kao da recituje, pognute glave, gledajući u pravcu Vasilakea, a ne prema policajcu:

– Marioneta ima dušu. Samo što moraš znati da je otkriješ. Nalazi se, možda baš kao i kod ljudi, unutra. Sigurno je da pojedini...

– Rekao sam da hoću da vidim tvoja dokumenta – čovek u uniformi podiže glas, prekinuvši ga. – Možda hoćeš da ja počnem da tražim tvoju dušu – policajac mu pokaza pesnicu.

Brunul podiže desnu ruku, pomirljivo. Drugom je još čvršće prigrlio Vasilakea na grudi.

– Samo nemojte da se ljutite.

Udahnu duboko, pogleda duž mosta, a onda mu noge uradiše ono što mu je um šapnuo na samom početku – jedina celovita ideja koja je ugušila sve ostale šapate njegovih misli od kada se policajac pojavio pored njega. Noge su ga iščupale iz onog straha zbog kojeg je drhtao gore više nego što je čitavog dana drhtao od hladnoće. I, stegnuvši Vasilakea na grudi, prepustio se njihovom trku čitavom dužinom malog mosta, a onda po još uvek zaleđenoj ulici uz sam Bahluj¹, zatim po stazama između zgrada... Jurio je nesvesno, ne osvrćući se za sobom, povlačeći s vremena na vreme kaput. I tek kada je počeo da oseća dušnik, da oseća bol, usporio je trčanje, zatvorio usta i počeo da udiše vazduh duboko u nozdrve.

¹ *Bahluj* – reka u gradu Jašiju. (Sve napomene u tekstu su prevodiočeve, osim ako nije drugačije naznačeno.)

Osvrnuo se tek nakon što se smestio na stepenište jedne zgrade. Policajca nije video. Možda ga ovaj nije ni pratio. Ili je u jednom trenutku umakao debelom policajcu, koji je sigurno imao samo jednu nameru: da mu oduzme Vasilakea.

Pogledao je marionetu na svojim grudima. Sklonio je mraz sa vunice prišivene na temenu. Nasmešio se. Zatim je otvorio usta i duboko udahnuo.

*

Već je bilo kasno popodne i trebalo je da čeka. Znao je da Eliza neće izaći ranije s posla, ali pomisao da u ovo vreme ostane kod kuće nije mu se dopala. Šta bi mogao da radi tu? Događaj sa policajcem znao je i Vasilake, prisustvovao je čitavoj sceni, štaviše, u velikoj meri je bio odgovoran za nju tako da nije imao čime da popuni vreme pričajući mu o tome. Ostao bi dva sata u onoj sobi s jednim krevetom, stolom, dve stolice i ormarom, možda bi zaspao, kao što mu se često dešavalo, pokušavajući da odnekud sakupi mrvice sećanja, a zatim je krenuo tim tragom, bez rezultata, kao i uvek, napuštajući ga, najzad, preplavljen novijim sećanjima, besmislenim, potpuno bespotrebim. Možda bi zaspao. I propustio susret.

Počeo je da šeta Trgom ujedinjenja, gotovo pustim u to vreme, da bi razmrdao noge koje nazuvci nisu potpuno zaštitili od hladnoće. Najpre po iscrtanom betonu, po kome je sneg ostavio samo blage tragove. Zatim, nakon jedno sat vremena, tokom kojih se zaustavio nekoliko puta, kao da je pokušao da ubrza vreme, spustio je Vasilakeovu vreću dole i ušao u perimetar nekada zelene mrlje a sada prekrivene snegom, iza Trga.

Prešao je preko snežnog pravougaonika, pažljivo brojeći korake prema kući boje cigle s kraja. Stigavši tamo, okrenu se, pogledao. Onih sedamdeset i četiri traga njegovih koraka obeležili su samo belinu snega, koju nije pokvario neki drugi crtež. Sedamdeset i četiri, upravo je toliko bilo potrebno da bi prešao

mali park do kraja. A sada, pri povratku, ne bi trebalo da ih bude ni više ni manje.

Negde na polovini puta, kako je izračunao pogledom, već je stigao do četrdeset. Iznenaden, pogledao je unazad. Da li je zgazio na neki trag koji je ostavio prilikom prvog prolaska? Nastavio je pažljivije. Desna noga uz naredni trag, tek malo ispred njega, leva noga, takođe, malo veći korak. Tek malo veći. Drugima neprimetno, njemu jasno. Tek malo veći, toliko da pokrije polovinu koja je preostala za samo još trideset i četiri koraka. Primakao se trotoaru. Ostalo mu je još deset, broji tragove od prvog prolaska. Nije bilo u redu. Bilo je mesta za još pet koraka. Možda šest, ako bi varao sa pređašnjim tragovima. Negde je pogrešio. Nakon nekoliko trenutaka je odustao. Gazio je šest puta po neutabanom snegu, više ne sledeći praznine. Sedamdeset koraka.

Uostalom, nema veze, mislio je Brunul. Nije bitan broj koraka. U svakom slučaju, prilikom ovog trećeg prolaska nije više mogao da se vodi po pređašnjim tragovima. Sedamdeset i četiri prvi put, sedamdeset drugi put. Ukupno... Na kraju krajeva, nema veze, ponovo reče sebi. Njegov cilj je bila staza, ne koraci. Koliko je prelazaka po snegu potrebno da bi dobio utabanu stazu koja je dobra samo za hodaње po njoj, blagu, glatku stazu, možda čak i staklastu? Krenu treći put po stopama u snegu, više ih ne brojeći. Koncentrisao se samo na sneg, na one ostatke između tragova.

Prilikom četvrtog prolaska nije više nalazio rasute tragove. Samo stazu punu grudvi. U narednih sat vremena prošao je čak četrnaest puta napred i nazad. Osamnaest prolazaka ukupno. Osamnaest. Podiže pogled. Staza nije izgleda ništa bolje nego kod četvrtog prelaska. Previše razbacanog snega.

Koliko je prolazaka potrebno da bi imao utabanu snežnu, glatku, možda čak i staklastu stazu? Ali stazu koju je samo i jedino on napravio. Bila je dovoljno utabana. Možda ne baš glatka, ravna. Sigurno ne staklasta. Ali staza koju je napravio

samo i jedino on. Staza po kojoj se može hodati. Staza po kojoj čak i Vasilake sa njegovim malenim, drvenim nogama može da korača, a da se od snega ne pokvasi do struka. Da ne pokvasi pantalone do struka.

Izvadio je Vasilakea iz torbe na trotoaru u koju ga je stavio još pre prvog prolaska kroz park. Prebacio je preko glave krst sa koga su visili konopci, uhvatio ga je za desnu nogu desnom rukom, za levu nogu levom rukom, sagnuo se i počeo da ga pomera po svojoj stazi. Jedan korak, dva, tri...

Vasilake je teško napredovao, put je delovao mnogo duži. Negde na polovini, Brunul je bio skoro rešen da odustane. Ispravio se, prineo ruku sredini kičmenog stuba, tamo gde je izgledalo kao da je oštra ledenica napravila sebi mesta između pršljenova, zatim je stegnuo zube, sagnuo se, nastavio. Malo kasnije, posramljen jer je u jednom trenutku pomogao Vasilakeu da napravi veliki korak po stazi, okrenuvši ga u vazduhu, vratio se na mesto gde se dogodio neprirodni skok i pokajnički nastavio patuljastim korakom, povremeno uzdišući.

Do drugog kraja parka Vasilake je načinio dvesta devedeset i četiri koraka po stazi. A tamo, nakon što je ispravio leđa uz dodatno stenjanje, Brunul ga je podigao ispred sebe, potanko ga pregledao i nasmešio se zadovoljan što su mu mokra samo drvena stopala. Vratio se na stazu parka, ovog puta koračajući opušteno.

Zatim je sa zemlje uzeo torbu i ubacio Vasilakea u nju. Tek tada je pogledao na sat koji je pre skoro godinu dana dobio na poklon od druga Božina. Zakolutao je očima i krenuo nadesno, pokušavajući, u sutonu koji se već spuštao preko Trga ujedinjenja, da prepozna jednu od senki ispred vrata hotela „Viktorija”.

Sastajali su se jednom u dve sedmice, nedeljom, upravo kada je ona radila. I to zato što se nikada nije usudio da je potraži kod kuće, a ni ona mu nije nagoveštavala da bi to mogao da uradi. Uvek ju je čekao samo kada je izlazila s posla – mada je znao gde stanuje i pratio ju je do zgrade. Retko su se

sastajali tokom nedelje, njen raspored je bio prilično nepravilan, ali Brunul bi ga ipak naučio napamet samo da je to tražila. Iako su se viđali neredovno, ponekad je zamišljao, naročito u poslednje vreme, da mu je ona najbliži prijatelj, jer ni glumci iz Državnog lutkarskog pozorišta, ni žena koja je oslikavala lutke, ni maestralna krojačica, kao ni montažer rasvete, a još manje direktor pozorišta s kojim još odavno nije imao više od dva-tri razgovora, nisu mogli biti nazvani prijateljima, iako su mu se svi dopadali, sa svakim je mogao da provede čitave sate, čitave dane, bio je siguran, a da mu ne dosade. Ali ni sa kim se još nije sastao osim jednom zvaničnom prilikom. Ipak, možda mu je pored Elize i drug Božin bio prijatelj. Nije ni mogao da ga posmatra drugačije s obzirom na to koliko mu je pomogao tokom poslednjih godinu i po dana. Ali i on, jedini čovek koji je ulazio u garsonjeru jednom u nekoliko dana, ponekad i nedelja, uvek donoseći flašu vina koju bi zajedno popili, pričajući nadugačko i naširoko, čak mu je i drug Božin, Brunul je to osećao iako mu nikada nije direktno rečeno, prelazio prag samo poslovno. Iz razloga koje nije u potpunosti razumeo – ali je osećao da je reč o poslovnim susretima. Ne zbog njega, naravno, već zbog druga Božina.

Žena mu je blago stisnula ruku, Brunul joj je odgovorio, povukavši ruku ka grudima, blago je podigavši. A zatim joj je prilično nestrpljivo rekao:

– Znaš, danas sam bežao od jednog policajca.

Zastala je, njene krupne oči su ga fiksirale, izvukla je ruku ispod njegovog pazuha.

– Nije ništa strašno – umirio ju je. – Tražio mi je dokumenta.

– A ti ih nisi imao kod sebe?

– Ma, imao sam ih. Ali uzeo bi mi Vasilakea.

– Zašto bi ti ga uzeo?

– Pokušao sam da...

Nasmešio se, spustio pogled i slegnuo ramenima. Žena je i dalje bila zabrinuta, klimala je glavom s razumevanjem,

ponovo ga uhvativši pod ruku, ali ju je neka jeza naterala da ga još čvršće uhvati i da primakne glavu njegovom ramenu. Pono-vo poče da hoda blago vukući Bruna za sobom.

– Kako se to dogodilo?

– Trčao sam – ponovo slegnu ramenima. – Ako mi se ovo bude ponovo dogodilo, opet ću trčati. Tako je najbolje. Trčim veoma brzo – reče ponosnim tonom. – Bio je debeo, ne bi mogao da me stigne.

– Nisi hteo da mu pokažeš dokumenta?

Brunul odmahnu glavom.

Nastavili su put, te joj je do Žute jaruge² ispričao čitav događaj. Ona ga je slušala ćutke, a dok su stigli do podnožja nije mu postavila nijedno pitanje, nije ga prekinula nijednim zvukom. Tamo se pak zaustavila po treći put tokom njihove šetnje. Zaustavila se nakon što joj se učinilo da je on završio sa pričom, prinela ruku ustima, kao da razmišlja o nečemu, a zatim se namrštila.

– Slušaj – reče mu spustivši ruku – ti toliko želiš da naučiš da rukuješ ovom marionetom. Nikada nisam shvatila: kako to da te niko iz pozorišta nije naučio? Zašto ne zamoliš umesto da ideš na mostove, da se sam mučiš da raspličeš konopce i da... Da dođeš do toga da bežiš od policajaca, eto.

– Zato što oni iz pozorišta ne znaju. Imaju lutke na ruci, ne rade s marionetama.

– Kako ne bi znali? Pa kakvo bi to lutkarsko pozorište bilo? Mislim da ti, u stvari, ne znaš kako da pitaš. Ili koga da pitaš – dodade ona, a zatim joj se ivica desne strane usne podiže ka obrazu, umilan pokret, ali koji je, budući praćen novim pri-ljubljanjem obraza o ruku, mogao takođe da znači da Eliza

² *Rîpa Galbenă* (rum.) – Esplanada Elisabeta, poznatija kao Žuta jaruga, izgrađena je krajem XIX veka i služila je da bi se regulisao pešački prelaz između Železničke stanice, oblasti Dealul Kopou i centralnog dela grada.

više ne želi da nastavi razgovor, u najmanju ruku ne tu, u podnožju Žute jaruge, ukočena od hladnoće.

Namrštio se, prošao rukom kroz kosu. Nije znao kako da joj se suprotstavi. Ni on nije imao neko adekvatno objašnjenje, i to ne zato što ne bi hteo. Još otkad ga je drug Božin doveo u Državno pozorište lutaka da bi ga zaposlio, u maju mesecu prošle godine, činilo mu se da lutke sa reklama koje su bile zalepljene u širokom dvorištu katoličke crkve, u kome je i pozorište imalo svoje sedište, uopšte ne liče na Vasilakea, nisu imale konopce, nisu imale krst. I one su bile žive lutke, to je istina, kasnije je video njihove kretnje, čak je i pomislio da može sve da ih zapamti, i to veoma lako. Uprkos tome, bile su drugačije. Vasilake nije imao ruke od kućine, nije imao ruke od slame, Vasilake je imao drvene ruke koje su se savijale u laktovima, kao kod čoveka. Vasilake nije imao štapove kojima bi ga gurali, Vasilake je imao noge kojima je mogao da hoda, Vasilake je imao kanape, Vasilake je bio drugačiji. I bio je njegov. Kao što mu je bilo rečeno, bio je njegov još iz prethodnog života, onog iz dugog perioda od dvadeset godina koji više nije nalazio u svojim mislima. A ako je bio njegov, sigurno je nekada bio živ, baš kao što je i on sam nekada bio živ, na drugačiji način nego sada, kada je živio drugačiji život od ovog sadašnjeg. I samo njegova sećanja, pre bi se reklo njihovo odsustvo, sprečavala su ga da pored sebe ponovo ima živog Vasilakea, onog iz predašnjeg života, to je bio zaključak do kog je došao sam.

Ali o Vasilakeovom predašnjem životu znao je vrlo malo, baš kao i o više od dve proklete decenije sopstvenog. Tačnije, ništa više nije znao. Dobio je objašnjenje o razlici između njegove lutke i ostalih, njegova je bila marioneta, tako mu je rečeno, ali on je vrlo dobro znao značenje reči „marioneta”, ostale su bile lutke za ruku. A onda, nešto kasnije, jedne nedelje koja je bila ista kao što je i ova, nakon pokušaja predstave pred decom koja su izlazila iz pozorišta, jedan od mladih glumaca-lutkara izdvojio ga je u stranu i zamolio da nakratko prošetaju

po dvorištu oko crkve, da bi mu pričao o sebi. O tome kako se zaposlio tu pre skoro osam godina, u jesen '52, o svojoj prvoj predstavi, onoj u kojoj je lutka kojom je rukovao bila jedan ruski car, prava zver, zao do samog vrha sopstvenih kanapa, tako se šalio glumac-lutkar, o tome šta znači voleti svoju lutku čak i onda kada je zla kao car i osvojiti je tamo, u dubinama njenog postojanja, u klopki u koju upadaju lutkari, i savladati je tako da ona izgleda puna života i osećanja, kako bi deci upravo to mogla preneti. Brunul ga je tada slušao ne progovorivši ni reč, srećan što je jedan od glumaca obratio pažnju na njega, za čim je žudeo oduvek. Slušao ga je oduševljeno, ne postavljajući pitanja, ne čudeći se što ga je čovek poveo u ovu šetnju oko crkve samo da bi mu pričao o sebi, o svojoj strasti prema lutkama. Našavši se u delu odakle se ulaz u pozorište više nije video, mladić utiša glas, rekavši mu da njegov Vasilake ne može da bude Vasilake, jer je njegova bila rumunska lutka za trgove na koju ova marioneta, obučena u belo i s velikim nosom, s crnom maskom na polovini lica i sa visokim šeširom suženim na vrhu glave, ni najmanje ne liči. Iako ga je ovo naljutilo, štaviše razbesnelo, ipak je shvatio da je glumac hteo nešto drugo, a ne da mu ispriča priču svog života. Njegova namera je bila da mu prenese poruku koju nije želeo da čuje od nekog drugog. A bes je zamenio radoznalošću. Upitao je mladića da li zna nešto više o njegovoj prošlosti, o onoj prošlosti koju nije mogao da pronade u sopstvenim sećanjima. Ali glumac je nekako tužno mahnuo glavom rekavši mu da ne zna, nema odakle da zna. Još je samo jednu stvar znao, osim činjenice da Vasilake ne može da se zove Vasilake: odnosno, kao što ni Brunul nije mogao biti pravi magacioner ili, kako se sam predstavljao, čuvar lutaka. Jer takav „posao” u stvari i ne postoji – ili postoji, ali ne ovde, u Državnom pozorištu lutaka, gde svaki glumac sam brine o lutkama. Ovaj posao, rekao mu je glumac, pojavio se ovde zajedno sa Brunom, nikada ranije nije postojao, stvoren je posebno za njega. Magacioner? Čuvar? Zašto bi trebalo paziti lutke

kada postoji slikarka koja im uvek osvežava boje, šije odeću, po potrebi zakrpi, majstorica krojačica?

Tada se Brunul ponovo naljutio, čak se opet i razbesneo. Ali nakon tog razgovora, naglo prekinutog u trenutku kada su, stigavši ponovo ispred crkve, sreli još tri druga glumca, počeo je da postavlja određena pitanja. Među kojima je najvažnije ipak bilo prvo: zašto Vasilake ne može da bude Vasilake? Kakav je pređašnji život imao njegov Vasilake kada mu prošlost ne može biti ispričana pred svima, već samo krišom, iza katoličke crkve, skoro šapatom?

Tada je pokušao da sazna nešto više. Samo što nije dobio nikakav drugi odgovor, glumci koje je pitao slegali su ramenima, čak ni mladić koji mu je pričao iza crkve nije više hteo da doda ništa, štaviše, činilo se da žali što mu je rekao i to, ali jedne večeri, u razgovoru sa drugom Božinom, započetim nakon što je polovina flaše vina već bila ispražnjena, Brunul nije dobio pravi odgovor već jedno grubo mrštenje, tako da je, do poslednje kapljice vina, shvatio da mora da odustane od toga da otkrije drugu Božinu odakle su dolazile „te informacije”, kako se on izrazio. Nije tačno razumeo zašto treba da se uzdrži pred čovekom koji ga je posećivao, s flašom vina pod rukom, jednom u nekoliko dana, ponekad i nedelja, ali tihi, tajnoviti ton glumca koji mu je pričao sve one stvari o njemu i o Vasilakeu pomogao mu je da shvati kako se o tako nečemu ne može govoriti sa bilo kim bilo kada. Čak ni sa gospodinom Božinom, ili je, možda, to bio samo šapat njegovog uma koji se pojavio nakon što je njegov sagovornik reagovao namrštivši se, možda ni u kom slučaju sa drugom Božinom. Zato je, nakon što se ovoga puta trudio da ga ubedi kako su to pitanja koja je sam sebi postavljao jer mu se njegov posao činio veoma čudan, kada je već bilo i drugih zaposlenih koji su vodili brigu o lutkama, kao i Vasilakeovo ime, kada je našao među lutkama u pozorištu jednog Vasilakea od kućine (ovo poslednje je bila laž koju je u trenu smislio, radujući se što mu je nadošla kao objašnjenje), Brunul odustao

od daljeg traženja odgovora. Štaviše, zbog toga što bi mu bilo teško da se odvoji od imena na koje se već navikao, ostavio je Vasilakea da i dalje bude Vasilake.

Ali vremenom, narednih meseci, potreba da sazna zašto je Vasilake bio toliko različit od ostalih lutaka bledela je, jer je bio zaokupljen otkrivanjem odgovarajućih pokreta za svoju marionetu i brigom da ne zakasni na susrete sa Elizom. Onom koja je samo jednim pitanjem pokrenula u njemu sećanja na ne tako davne događaje, praćene sumnjama koje se već neko vreme trudio da zaboravi.

Zaustavio se ispred zgrade u kojoj je ona stanovala, na mestu gde se poslednjih meseci Brunul uvek opraštao, ponekad zaista ceremonijalno, ponekad jednim običnim pozdravom, nastavljajući zatim još nekih pola sata do sopstvene garsonjere. Počeo je i sada kao i tokom drugih nedelja ove zime da proverava torbu u kojoj se nalazio Vasilake, kao da se brinuo da ga nije izgubio usput, da zabacuje šal prema rukavima, da steže kišni mantil na grudima, ne koristeći druge, prirodnije pokrete za rastanak.

Ali Eliza mu ovog puta, iako se blago udaljila, kao i obično, nije pustila ruku. Gledala je pravo u njega, možda se malo zabavljajući nekoliko sekundi, a zatim rekla:

– Kao i obično, neću te pozvati gore.

– Nikada – klimnu glavom Brunul, bez imalo prebacivanja, a ni želje.

– Ali danas te je jurio policajac.

– Jeste – potvrdi on, dok su mu obrazi, instiktivno, pocrveneli.

– I verujem da nakon ovog teškog dana nećeš odbiti ako te zamolim da popiješ sa mnom čaj – zaključii žena.

Brunul joj nije odgovorio. Usne su mu se dodirnule još nekoliko puta, baš kao što se dodiruju usne ribe, potpuno spontano. Tek nakon nekoliko trenutaka, glava mu se malo nagnu, uplašeno, u znak da prihvata. Baš kada se njegova glava blago

matej brunul

pognula, ulazna vrata zgrade su bila otvorena, njegove noge su se već pokrenule, koraknuvši preko metalnog praga uglavljenog u beton hola, a desna ruka mu se već malo podigla prema grudima, nežno stegnuvši ruku žene.

DANIELA POPOV (1971) diplomirala je 1996. na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu, na Katedri za srpskohrvatski jezik i književnost za predavanje u školama sa nacionalnim zajednicama i na Katedri za srpski jezik i jugoslovensku književnost. Preko dve decenije radi kao novinar i prevodilac za dvojezične časopise koji promovišu prevođenje srpske i rumunske književnosti. U dosadašnjoj ka-

rijeri prevela je brojne pesme, romane, priče, eseje i članke rumunskih autora kao što su Mirča Elijade (nekoliko priča iz *Fantastične proze*, 2001–2003; roman *Majtrej*, 2020), Dojna Rušti (roman *Lizuška*, 2020), Ežen Jonesku (izbor iz groteskne poezije), Norman Manea (roman *Crni koverat*, 2016), Dan Soću (roman *Urbanholija*, 2016) i mnogi drugi. Živi u Novom Sadu.

Izdavač: Blum izdavaštvo, Beograd
Sedište redakcije: Poručnika Spasića i Mašere 88, Beograd
Mail: redakcija@blumizdavastvo.rs
Dizajn korica: ÜberCool
Štampa: Caligraph, Beograd, 2022.
Tiraž: 1000
ISBN: 978-86-6070-036-2

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or EACEA. Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

CIP - Каталогизacija y publikaciji; Narodna biblioteka Srbije, Beograd;
821.135.1-31; ТЕОДОРОВИЋ, Лучијан Дан, 1975- ; Matej Brunul / Lučijan Dan
Teodorović ; prevela Daniela Popov. - Beograd : Blum izdavaštvo, 2022 (Beograd :
Caligraph). - 420 str. ; 20 cm. - (Edicija Kirka / [Blum izdavaštvo, Beograd] ; knj. br. 19)
Prevod dela: Matej Brunul / Lucian Dan Teodorovici. - Tiraž 1.000. - Beleška o autoru:
str. 1. ISBN 978-86-6070-036-2 COBISS.SR-ID 72299017